

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГУЛЮВАННЯ
КОМПЛЕКСНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC REGULATION OF THE COMPLEX USE OF
NATURAL RESOURCES**

Балджи М.Д.
к.геогр.н., доцент кафедри економіки
та управління національним господарством
Одеського національного
економічного університету
baldgi@ukr.net
Ковальов А.І.
д.е.н., професор кафедри економіки
та управління національним господарством
Одеського національного
економічного університету
kovalev@oseu.edu.ua

Проведено аналіз вітчизняного природозберігаючого регулювання. Запропоновано впровадження комплексного природокористування, спрямованого на врегулювання взаємозв'язку міжгосподарських комплексів та виробничих підприємствами, завдяки виправданому залученню природних ресурсів. Розглянуто організаційні та економічні елементи регулювання комплексного природокористування.

The analysis of domestic regulation protecting the natural environment. An implementation of a comprehensive nature, aimed at resolving the relationship of inter-farm systems and industrial enterprises, due to justified the involvement of natural resources. Considered organizational and economic elements of the complex regulation of natural resources.

Ключові слова: регулювання, законодавство, регуляторна політика, комплексне природокористування, організаційно-економічне забезпечення регулювання.

Key words: regulation, legislation, regulatory policy, comprehensive utilization of natural resources, organizational and economic support regulation.

Складні процеси, що відбуваються сьогодні в світовому господарстві та національній економіці вимагають прийняття радикальних рішень у сфері природокористування, адже від них залежить сталий розвиток людства. Становлення ринкової економіки в Україні здійснювалось невпорядкованим шляхом, що поглибило економічну, екологічну, паливну кризи, призвело до загострення соціально-політичної ситуації. Забезпечення дієвості і ефективності формування та реалізації еколого-орієнтованої політики сталого розвитку держави можливе за рахунок запровадження виваженої регуляторної політики природокористування.

Питаннями регулювання займалися такі відомі науковці, як М.І. Сетров, А.К. Азріліян, О.Г. Старіш, Л.М. Гейко та В.П. Марущак, Д.М. Стеченко, С.М. Чистов, А.С. Никифоров, Т.Ф. Куценко та ін. Фахівці підкреслюють, що регулювання є однією з функцій управління і визначають, що управління будь-яким процесом починається з виділення певного об'єкту, для впливу на який, з метою реалізації відповідних цілей, створюється структурна одиниця, що здійснює заходи з планування та організації. Незважаючи на суттєві наукові результати, залишаються поза увагою питання регулювання комплексних підходів в природокористування, відповідно до сучасних ринкових умов. Тому метою дослідження виступило обґрунтування організаційно-економічного забезпечення регулювання комплексного природокористування.

Вітчизняне природозберігаюче регулювання знаходиться на стадії формування. Основні принципи регуляторної політики закладені в правових документах [1], [2]. Головний Законом в області природокористування «Про охорону навколишнього природного середовища» було прийнято в 1991 р. [3]. Підкреслюючи вагомість даного закону, вважаємо за доцільне відмітити, що цей документ є законодавчим актом прямої дії та відображає ґрунтовну лінію документів екологічного, економічного та соціального напрямків. Цей закон встановлює систему природоохоронних органів та їх повноваження, визначає основні принципи охорони довкілля, виділяє напрямки спостереження, прогнозування, обліку, контролю, нагляду та інформування в галузі навколишнього природного середовища, визначає принципи проведення екологічної експертизи, формує завдання стандартизації і нормування, надає перелік платежів за природокористування тощо. Але практичне застосування багатьох положення даного закону на

сьогодні ускладнено, що пов'язано з декларованістю низки статей та відсутності положень, які б регламентували правовідносини між ресурсокористувачами.

Визначаючи існування в Україні інших законодавчих документів, стосовно природокористування, необхідним вважаємо зазначити деякі недоліки. По-перше, чинне законодавство формувалося за ресурсними ознаками, що ігнорує в принципі комплексне природокористування. По-друге, на сьогодні відсутня система визначення шкоди, що заподіяна діяльністю підприємств природним ресурсам, не залученим до господарського обігу. По-третє, відсутні нормативи на комплексні екологічні порушення, внаслідок аварійних ситуацій, а також, що є найважливішим, відсутні законодавчі документи щодо державного кадастру природно-ресурсних об'єктів, внаслідок чого і відбувається хижацька експлуатація останніх. Аналіз основних положень існуючих законів свідчить про відсутність системи правил, що забезпечували б регулювання природокористуванням як системи. Однобічність екологічної політики і комплексний підхід до використання природних ресурсів, що спирається на принципи сталого розвитку, вимагають наявності не окремих законодавчо-нормативних документів, а формування єдиної системи регулювання природокористуванням, що потребує впровадження спеціальних заходів, завдяки яким змінюються впливи на природні явища та процеси у бажаному для людства напрямку. Аналізуючи законодавчо-нормативні документи та сучасне становище в сфері природокористування, можна стверджувати, що становлення організаційно-правової бази регулювання використання природно-ресурсного потенціалу країни та охорони навколишнього середовища ще не завершено, тому удосконалення регуляторної політики на основі соціо-еколого-економічного законодавства є об'єктивним процесом, передумовами якого виступають істотні зміни суспільних відносин соціального, економічного та екологічного характеру, існування яких доцільно розглянути на рівнях державного та ринкового регулювання.

В Україні роль природокористування при розробці концепції та реалізації політики, що має за мету здійснення принципів сталого розвитку, витікає з його призначення в створенні концепції комплексного природокористування. Комплексне природокористування нерозривно пов'язане з обліком, оцінкою та застосуванням природно-ресурсного потенціалу, коли експлуатація певного виду природного ресурсу може бути використана одним чи декількома ресурсокористувачами, при чому функціональне поєднання при використанні природних ресурсів дає економію за рахунок зниження витрат основного виробництва, здешевлення перевезень сировини, ефективне використання виробничої інфраструктури. Основними рисами комплексного природокористування є: найбільш повне екологічно та економічно виправдане використання ресурсів, раціональна галузева структура, тісний взаємозв'язок міжгосподарських комплексів, виробничі зв'язки між підприємствами.

Механізм державного регулювання комплексного природокористування повинен бути оснований на системному підході та поєднувати адміністративно-нормативні важелі, методи прямої й опосередкованої дії на ресурсокористувачів, організаційні та економічні заходи впливу на довкілля і здоров'я населення. Організаційно механізм забезпечення регулювання комплексного природокористування віддзеркалює певний набір основних положень, які визначають як саме потрібно організувати систему, що й складає ринкову частину організаційно-економічного механізму.

Таким чином, ринкові умови природокористування вимагають оновлених напрямків здійснення регуляторної політики, що включають соціальний, економічний та екологічний аспекти. Застосування інституту організаційно-економічного забезпечення регулювання комплексного природокористування дозволить активно розвивати маловідходне виробництва та знизити природоємність виробничих систем, проводити повноцінну оцінку діяльності ресурсокористувачів з метою впровадження комплексного підходу при вилученні, використанні, відновленні та охороні природних ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Концепція національної екологічної політики України на період до 2020 року [Електронний ресурс]: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2007 р. № 880-р. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

2. Національна екологічна політика України: оцінка і стратегія розвитку // Оцінка національного потенціалу в сфері глобального екологічного управління в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.un.org.ua/files/national_ecology.pdf.

3. Про охорону навколишнього природного середовища: закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 41. – Ст. 546.